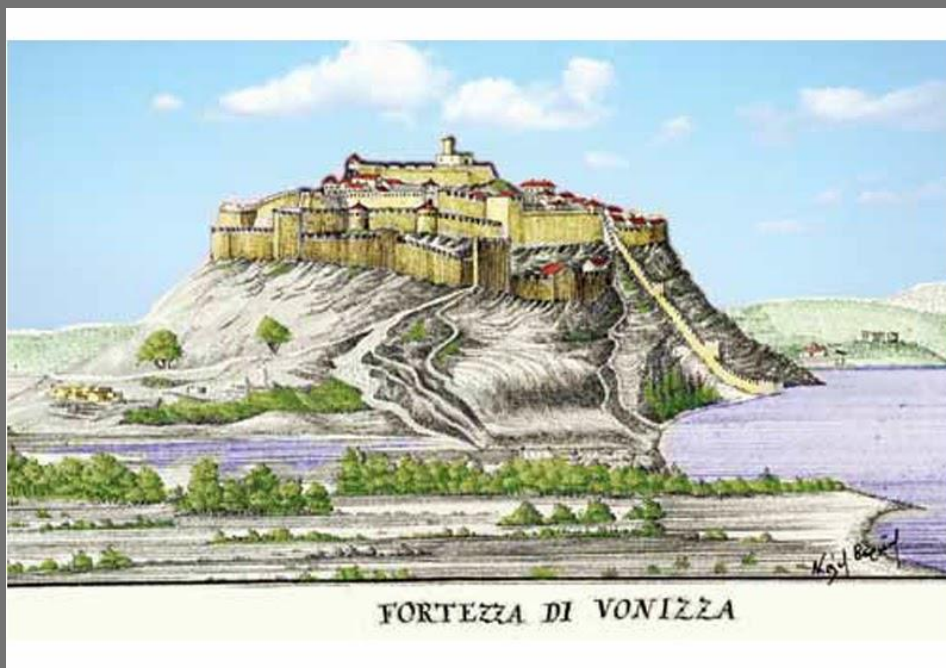

2016

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΟΝΙΤΣΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Φραδέλος Χαράλαμπος - Α.Μ Β2011068
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Παπαϊωάννου Γεώργιος
Μεταλληνός Δημήτριος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. <u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	4
2. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ</u>	6
2.1. ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΝΟΡΜΑΝΔΟΙ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ.....	6
2.2. ΝΑΠΟΛΙΤΑΝΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΖΟΥ ΝΕΟΙ ΔΕΣΠΟΤΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ.....	9
2.3. ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΠΕΡΝΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΑΡΑΝΤΑ.....	10
3. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ</u>	12
3.1. ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΟΡΣΙΝΙ.....	12
3.2. Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΟΡΣΙΝΙ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ (1315).....	12
3.3. ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Β' ΟΡΣΙΝΙ (1323).....	13
3.4. ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ Ο WALTER DE BRIENNE (1331).....	13
4. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ</u>	15
4.1. ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΤΟΚΚΩΝ.....	15
4.2. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ Α' ΤΩΝ ΤΟΚΚΩΝ.....	15
4.3. Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΧΕΡΑΔΙΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ (1378).....	16
4.4. ΑΠΟΚΡΟΥΣΗ ΕΠΙΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΜΠΟΥΑ ΣΠΑΤΑ.....	17
4.5. ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΣΤΟΝ GEDİK AHMET PASA (1477).....	18
4.6. ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΧΩΡΙΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΣΠΟΤΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ (1479-1499).....	19
5. <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ</u>	21
5.1. ΠΡΩΤΗ ΕΝΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1684-1714.....	21
5.2. ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΚΑΡΛΟΒΙΤΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΝΕΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ (1699).....	23
5.3. ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ <<Η ΔΟΞΑ>> 1717-1797.....	25
6. <u>ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ</u>	29
7. 6.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	29
6.2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ.....	30
6.3. ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ.....	31
6.4. ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ(ΑμεΑ).....	32
6.5. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ – ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ.....	33
6.6. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	34
6.7. ΦΩΤΙΣΜΟΣ.....	35

6.8. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	36
6.9. ΑΝΑΓΚΗ ΝΕΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ.....	37
6.10. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ.....	38
7. <u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	39
8. <u>ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ</u>	40
9. <u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	49

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι να γίνει μια ιστορική προσέγγιση του Κάστρου της Βόνιτσας ανά τους αιώνες και το πώς μπορεί να αξιοποιηθεί ως μουσειακός χώρος.

Το κάστρο της Βόνιτσας είναι χτισμένο σε λόφο (65 μ.) πάνω από την πόλη και είναι ένα από τα καλύτερα σωζόμενα βυζαντινά και μεσαιωνικά κάστρα της Δυτικής Ελλάδας. Το όμορφο και γραφικό κάστρο καταλαμβάνει έκταση περίπου 100 στρ. Και αποτελεί το στολίδι όχι μόνο της πόλης, αλλά και ολόκληρης της Βόρειας Ακαρνανίας, τόσο για την μακραίωνη ιστορία του, όσο και για την επιβλητική του θέση στα στενά του Αμβρακικού.

Στην πρώτη του μορφή αποτελεί χτίσμα της Βυζαντινής εποχής που ενισχύθηκε και επεκτάθηκε επί Βενετοκρατίας. Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του το κάστρο της Βόνιτσας υπήρξε στρατηγικό σημείο για τον έλεγχο της θαλάσσιας συγκοινωνίας μεταξύ του Αμβρακικού και του Ιονίου, αλλά και το στρατιωτικό έλεγχο της γύρω περιοχής. Η πολύ καλή του θέση, το ισχυρό του τείχος και ο εύκολος εφοδιασμός του σε νερό και τρόφιμα έδινε τη δυνατότητα στον εκάστοτε ηγεμόνα να έχει εκεί αρκετό στρατό και στόλο.

Μέχρι το 1204 το κάστρο βρισκόταν στον έλεγχο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Στη συνέχεια περιήλθε σε άλλους ηγεμόνες, στους οποίους περιλαμβάνονταν οι Βενετοί και οι Τούρκοι και τελικά το 1828 απελευθερώθηκε. Κατά τη διάρκεια της ιταλογερμανικής κατοχής χρησιμοποιήθηκε για στρατιωτικούς σκοπούς.

Το κάστρο που απλώνεται στην κορυφή του λόφου, έχει διπλό περίβολο. Ο εσωτερικός, που έχει δύο εισόδους, βόρεια και νότια, είναι της Βυζαντινής εποχής και περικλείει τα διοικητικά κτήρια και ερείπια του καθολικού ναού. Τα κτήρια αυτά ήταν κατασκευασμένα από μάρμαρο και δομικά υλικά παλαιότερων κατασκευών. Το διοικητικό κτήριο (Καζάρμα) περικλείονταν από τοίχο με δύο εισόδους, μέσα στον οποίο βρισκόταν και ο καθολικός ναός. Στην εξωτερική του πλευρά, νοτιοδυτικά, βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Σοφίας.

Ο δεύτερος περίβολος του κάστρου κατασκευάστηκε ανάμεσα στο 1260 και στο 1300 από του Ναπολιτάνους και έχει δύο πύλες, ανατολικά και νότια. Αργότερα κατασκευάστηκαν δύο εσωτερικές περιστοιχίσεις σε σχήμα πετάλου, η μια από τους Τούρκους και η άλλη από τους Βενετούς μετά το 1717. Από το κάστρο ξεκινούσαν δύο προμαχώνες, ο ανατολικός έφτανε στη θάλασσα στο λιμάνι και ο δυτικός στο Λιμάνι. Και οι δύο ήταν περίπου 300 μέτρα και περιέκλειναν τη Βενετική Κώμη και το Μπόργκο (Borgo Serato). Την οχύρωση συμπληρώνουν τετράγωνοι και κυκλικοί πύργοι.

Ο Τούρκος περιηγητής Εβλιά Τσελεπή, που πέρασε από τη Βόνιτσα στο δεύτερο μισό του 17^{ου} αι. , αναφέρει πως στο κάστρο υπήρχαν δέκα οικίες, οπλοστάσιο, αποθήκες, δεξαμενή και ένα μικρό τζαμί. Κάποιες προσθήκες σε προμαχώνες έγιναν από τους Γάλλους στα τέλη του 18^{ου} αι. Στο κάστρο σώζονται στοές που εξασφάλιζαν τη μυστική έξοδο από την πόλη και την πρόσβαση σε περιοχές με νερό.

Έξω από το τείχος είχαν φυτευτεί από τους Βενετούς σειρές από φραγοσυκιές, που χρησίμευαν ως ένα επιπλέον μέσο άμυνας. Από την εποχή αυτή σήμερα σώζονται ελάχιστα ίχνη, όπως το επίμηκες τετραμερές κτήριο-στη βορειοδυτική πλευρά της πάνω ακρόπολης (το σημερινό Αναψυκτήριο, που κατά το Leake ίσως να ήταν σπίτι της μικρής τουρκικής φρουράς)- τα ίχνη του φυλακίου της κεντρικής πύλης και ένα μονόχωρο κτίσμα στην κάτω ακρόπολη.

Στη Βόνιτσα σώζεται ο θρύλος της ισπανίδας πριγκίπισσας Ισαβέλλας, η οποία, αφού αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους σε ναυμαχία φυλακίστηκε στο κάστρο, σε σπίτι δίπλα στο συγκρότημα της Αγίας Σοφίας. Ο θρύλος θέλει την πριγκίπισσα να δραπετεύει με τη βοήθεια κάποιων μοναχών. Χρονικά ο θρύλος εντάσσεται στην πρώτη περίοδο της Τουρκοκρατίας, όπου ο Τούρκος ναύαρχος Χαριεντίν Μπαρμπαρόσα κατέστρεψε το Δυτικό στόλο στην περιοχή του Ιονίου (1538). Το κάστρο της Βόνιτσας έχει κηρυχτεί διατηρητέο μνημείο από το 1922.¹

¹ Βλ. Γεώργιος Σ. Μπαρμπαρούσης-Ευάγγελος Δ. Κουτίβης, *Πόλεις και Χωριά του Δήμου Ακτίου-Βόνιτσας, Κέντρο Κοινωνικής Μέριμνας και Ανάπτυξης Δήμου Ακτίου-Βόνιτσας*, Αθήνα 2012, σελ. 57-60

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΝΟΡΜΑΝΔΟΙ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Ο Βούλγαρος Πέτρος Δελεάνος, το έτος 1039-1040 εκμεταλλευόμενος τη δυσарέσκεια του πληθυσμού, λόγω των βαρύτατων δημοσιονομικών μέτρων της βυζαντινής κυβερνήσεως και αφού προσετερίστηκε πληθυσμό, άλλου και από το θέμα της Νικοπόλεως, στασίασε κατά του Βυζαντίου και προέβη σε επιθέσεις φτάνοντας μέχρι τη Βοιωτία. Ο Δελεάνος Πέτρος ήταν ηγέτης βουλγαρικής εξέγερσης κατά της βυζαντινής κυριαρχίας. Αιχμαλωτίστηκε την εποχή του Βασιλείου του Βουλγαροκτόνου και έγινε δούλος Βυζαντινού άρχοντα στην Κωνσταντινούπολη.

Κατόρθωσε να διαφύγει το 1040 και με διάφορα τεχνάσματα έπεισε τους ομοεθνείς του ότι ήταν γιος του άλλοτε αυτοκράτορα Ρωμανού του Αργυρού και εγγονός του Σαμουήλ. Στη συνέχεια εξουδετέρωσε τον Τειχομήρο, που διεκδικούσε και αυτός το στέμμα της Βουλγαρίας και ένωσε υπό την ηγεσία του όλους τους Βούλγαρους. Αρχικά, σημείωσε εντυπωσιακές νίκες κατά των Βυζαντινών αλλά τελικά ηττήθηκε και θανατώθηκε.

Στις αρχές του 1081, οι Νορμανδοί της Απουλίας επιχειρούν την επέκταση του βασιλείου τους προς τα ανατολικά, με πρώτο στόχο τα δυτικά παράλια, στο μετέπειτα ενετικό κοντινέντε. Πίσω από την επιθυμία τους υπάρχει η προθυμία του Πάπα, που ζητά μέσω των νέων κτήσεων να επεκτείνει το θρησκευτικό του ποίμνιο. Οι περιοχές του μελλοντικού κοντινέντε, το τότε Ιλλυρικό, πάντα ενδιαφέροναν την Καθολική εκκλησία.

Παρά την από τον 10^ο αιώνα μεταφορά του Ιλλυρικού από την εξουσία της παπικής Ρώμης στην Πατριαρχική Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη απένειμε τίτλους σε επισκόπους για τις επισκοπές Δωδώνης (Dodone) και Βόνιτσας (Bonditza) μέχρι και το 1984. Από την πλευρά του ηγέτη των Νορμανδών, του Ροβέρτου Γυισκάρδου, υπήρχε ανάγκη για νέα εδάφη, ώστε να αποφύγει την επερχόμενη ρήξη μεταξύ των δυο γιων του, του Borza και του Βοημούνδου. Ο Γυισκάρδος άδησε τον Borza στην Απουλία (νότια Ιταλία) και με τον Βοημούνδο αρχίζει επιδρομές στα Ιόνια νησιά και τις ηπειρωτικές παράλιες πόλεις.

Στο αρχικό σχέδιο του Ροβέρτου βρίσκεται η κατάληψη της Βόνιτσας. Σε αυτό το σημείο οι ιστορικοί χωρίζονται σε ομάδες, υποστηρίζοντας ο καθένας την δική του άποψη. Ορισμένοι θεωρούν την πρόθεση του Ροβέρτου ως αντιπερισπασμό προς τα Βυζαντινά στρατεύματα, ώστε να έχει την ευχέρεια να χτυπήσει και να πάρει το Δυρράχιο. Άλλοι ιστορικοί (Γ. Θεοτόκης) είναι υπέρ της άποψης ότι ο Ροβέρτος ήθελε μια σταθερή βάση για να επεκτείνει τις κτήσεις του μέχρι και το τελικό κτύπημα της Βασιλεύουσας της Κωνσταντινούπολης.

Εμείς θα συμπλεύσουμε με την άποψη των ιστορικών που υποστήριζαν ότι ο Ροβέρτος γνώριζε ότι η Βασιλεύουσα δεν μπορούσε να απειληθεί από τις δυνάμεις που είχε. Μια ισχυρή όμως εδραίωση στα δυτικά της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, μιας περιοχής άμεσα προσπελάσιμης από την Απουλία, θα έδινε μεγαλύτερη δυνατότητα στους Νορμανδούς να επιχειρήσουν την επέκτασή τους προς ανατολάς, στα εδάφη του Βυζαντίου.

Έτσι, το 1081 εκδηλώνεται μεγάλη επίθεση στην Ήπειρο και τη Μακεδονία υπό τον Ροβέρτο Γυισκάρδο και τον γιο του Βοημούνδο, σε συνδυασμό με την επιδρομή εναντίον της Ναυπάκτου και της Βόνιτσας. Τα στρατεύματα των Νορμανδών ήταν αριθμητικά μεγαλύτερα από όσα είχαν τη δυνατότητα να συγκεντρώσουν οι Βυζαντινοί στα δυτικά της αυτοκρατορίας. Στο Δυρράχιο οι Νορμανδοί επιτυγχάνουν το στόχο τους μετά από συνεργασία που είχαν με φιλές εσωτερικά ομάδες πολιτών.

Οι Νορμανδοί στρέφονται κατά της Κέρκυρας. Καταλαμβάνουν την Κασσιόπη και μετά την πόλη της Κέρκυρας. Επανδρώνουν σοβαρό μέρος του στόλου τους και επιχειρούν την επίθεση κατά της Βόνιτσας. Οι Βυζαντινοί είχαν δώσει εντολές για τοπική άμυνα. Έτσι, στην πράξη αποδεικνύεται ότι οι φήμες που

κυκλοφορούσαν πριν από την εκστρατεία των Νορμανδών, δεν ήταν φήμες για αντιπερισπασμό αλλά το κέντρο του στρατηγικού τους σχεδίου. Είχαν αντιληφθεί τη στρατηγική θέση της Βόνιτσας και τα πλεονεκτήματα που θα αποκτούσαν με την κατάληψη της περιοχής.

Ο P. Soustal, στο έργο του Nikopolis und Kephallenia αναφέρει ότι η Βόνιτσα στη χρονική περίοδο, πριν από την κατάληψη από τους Νορμανδούς, ήταν ένας οχυρωμένος οικισμός με λιμάνι στη νότια ακτή του Αμβρακικού κόλπου, καθώς και οικονομικό και διοικητικό κέντρο της βορειοδυτικής Αιτωλοακαρνανίας. Μετά από μια σκληρή πολιορκία οι Νορμανδοί Βίκινγκ εισέρχονται νικητές στις σοβαρές οχυρωματικές θέσεις που είχαν κατασκευάσει οι Βυζαντινοί πάνω στο λίθινο γίγαντα. Άμεσα φτάνει στη Βόνιτσα, για διαχείριση, το ιππικό των Νορμανδών, αποτελούμενο από ευγενείς Νορμανδούς.

Όπως αποδείχτηκε στη συνέχεια, η δύναμη των Νορμανδών ήταν το βαρύ ιππικό τους και η δυναμικότητα με την οποία συμμετείχαν σε κάθε μάχη. Στα χρόνια που ακολούθησαν και μέχρι το θάνατο του Ροβέρτου Γυισκάρδου, η Βόνιτσα θα είναι το στρατηγικό σημείο διαχείρισης σοβαρού αριθμού στρατιωτών και όλου του σώματος του Ιππικού των Νορμανδών. Επίσης, σε περιόδους που δεν υπήρχαν πολεμικές συγκρούσεις και των χειμωνιάτικων περιόδων, στη Βόνιτσα παρέμεναν οι ιππείς, ο Ροβέρτος αλλά και ο γιος του, ο Βοημούνδος.

Το 1084, οι Νορμανδοί, μετά από μια νικηφόρα ναυμαχία καταστρέφουν το Βενετικό στόλο και ανακαταλαμβάνουν την Κέρκυρα. Για την αντιμετώπιση του χειμώνα, ο Ροβέρτος και ο γιος του, Βοημούνδος, με το βαρύ ιππικό, καταφεύγουν στη Βόνιτσα, ενώ στην πεδιάδα του Φανουρίου (σημερινή περιοχή Αμμούσα-Νεκρομαντείο-Καναλάκι) στρατοπεδεύουν τριάντα χιλιάδες Νορμανδοί στρατιώτες.

Στο τέλος Αυγούστου 1085 μ. Χ. λήγει η κυριαρχία των Νορμανδών και από το Σεπτέμβριο του 1085 μ. Χ. οι Βυζαντινοί εισέρχονται πάλι στη Βόνιτσα. Ο Αλέξιος ο Κομνηνός έχει πλέον αντιληφθεί τη στρατηγική θέση της Βόνιτσας (Bonditza). Οι Βυζαντινοί δεν επιθυμούν να παραδώσουν την μόλις καταληφθείσα Βόνιτσα. Όμως πρέπει να τηρήσουν τη συμφωνία που είχαν συνάψει με τους Ενετούς. Παραδίδουν τα εμπορικά δικαιώματα της Βόνιτσας στους Ενετούς και

κρατούν για λογαριασμό τους τον λίθινο γίγαντα στον οποίο αρχίζουν νέα οχυρωματικά έργα.²

ΝΑΠΟΛΙΤΑΝΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΖΟΥ ΝΕΟΙ ΔΕΣΠΟΤΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ναπολιτάνικη φρουρά στο κάστρο αναπτύσσεται με φρούραρχο τον Petro Del Gloriano. Οι Ναπολιτάνοι αρχίζουν νέα οχυρωματικά έργα και το πρώτο εξωτερικό τείχος του Κάστρου φέρεται να ανήκει στις δικές του κατασκευές. Η απόδειξη αυτής της υπόθεσης στοιχειοθετείται κυρίως από τις μεγάλες δυνάμεις Ναπολιτάνων ιπποτών που έδρευναν στην περιοχή αλλά και από το γεγονός της κατασκευής του κάστρου της Αγίας Μαύρας.

Το 1264 οι Βυζαντινοί πέτυχαν άλλη μια νίκη εναντίον του Μιχαήλ Β' Κομνηνού Δούκα και έτσι αναγκάστηκε να αναγνωρίσει την υποτέλειά του στο Βυζαντινό Αυτοκράτορα. Όταν ο Μιχαήλ Β' πέθανε, τα εδάφη του Δεσποτάτου μοιράστηκαν μεταξύ του γιου του, Νικηφόρου Α' Κομνηνού Δούκα (Ηπειρος-Βόνιτσα) και του Ιωάννη Α' Δούκα (Θεσσαλία). Αυτές οι ανακατατάξεις στο Δεσποτάτο της Ηπείρου δεν επηρεάζουν τη Βόνιτσα από πλευράς Δεσπότη του Κάστρου. Το κάστρο της Βόνιτσας σε όλη αυτή τη διάρκεια το κατείχαν οι Ναπολιτάνοι.

Το 1265 ο Μανφρέδο Χοενστάουφεν ηττάται και το βασίλειο της Νάπολης, περνά στην κυριαρχία των Αντζού. Δεν γνωρίζουμε το χρονικό διάστημα που οι Αντζού κράτησαν το κάστρο της Βόνιτσας. Υπάρχει η περίπτωση να το κράτησαν μέχρι και το 1294, έτος του στρατηγικού γάμου του Φίλιππα των Αντζού με την κόρη του Νικηφόρου, τη Θάμαρ. Άλλη εκδοχή είναι η διάρκεια της κατοχής να είναι πολύ μικρή, αφού οι νέοι βασιλείς της Νάπολης θα είχαν μεγαλύτερη ανάγκη να

² Βλ. Ντίνος Στυλιανός του Ιωάννη Αναλυτής Συστημάτων, «Το Κάστρο των 18 Εθνοτήτων ΚΑΣΤΡΟ ΒΟΝΙΤΣΑΣ <<Ο λίθινος γίγαντας>>», *ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑ ΑΚΑΡΝΩΝ*, Σύλλογος Έρευνας-Πολιτισμού και Περιβάλλοντος, σελ. 25-32

εδραιωθούν στην Ιταλία και να εγκατέλειψαν τη Βόνιτσα. Πάντως οι Αντζού απαίτησαν ως μέρος της προίκας να περιέλθει και το κάστρο της Βόνιτσας.³

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΠΕΡΝΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΑΡΑΝΤΑ

Το 1294 παραχωρείται στον Φίλιππο, άρχοντα του Τάραντα, ως προίκα από τον Νικηφόρο 'Α, Δεσπότη της Ηπείρου. Η σύζυγός του Θάμαρ αποκτά τον τίτλο Θάμαρ Κομνηνή Dukaina, κυρία Bonditza και της Ναυπάκτου, Despotina της Ηπείρου. Από τα στοιχεία της βιογραφίας της Θάμαρ, πιστοποιούμε ότι δεσπότες στο κάστρο της Βόνιτσας ήταν οι Λατίνοι του Τάραντα και της Νάπολης, αλλά η Θάμαρ είχε μόνο τον τίτλο.

Δε διαφέρεται να κατοίκησε στο κάστρο επί μακρό διάστημα ο Φίλιππος και η Θάμαρ. Πέντε χρόνια μετά το γάμο, ο Φίλιππος συλλαμβάνεται μετά ατυχή μάχη. Η Θάμαρ μεσολαβεί στον πατέρα της και ζητά να την βοηθήσει, ώστε να πληρώσει τα λύτρα για την απελευθέρωση του συζύγου της. Η απελευθέρωση έγινε, αλλά ο Φίλιππος, επικαλούμενος λόγους σημαντικούς για την ασφάλεια του Βασιλείου, απέφευγε την επιστροφή στον Τάραντα.

Αναπόφευκτα, υπήρξαν συγκρούσεις μεταξύ των Ελλήνων γαιοκτημόνων και των υπηκόων του Φιλίππου. Αυτό έδωσε την ευκαιρία στον ανιψιό του Νικηφόρο και ηγεμόνα της Θεσσαλίας να επέμβει και να πολιορκήσει πολλά από τα κάστρα του Φιλίππου. Τελικά όμως, σχεδόν όλα τα κάστρα παρέμειναν στην κυριαρχία του Φιλίππου και συμφωνήθηκε ειρήνη μεταξύ τους. Ο Νικηφόρος πέθανε λίγο αργότερα μεταξύ Σεπτεμβρίου 1296 και Ιουλίου 1298. Η χήρα του Άννα, εξασφάλισε τη διαδοχή του θρόνου στον ενήλικο γιο τους Θωμά.

³ Στο ίδιο, σ. 37-38

Όταν ο Φίλιππος επέστρεψε στη Θάμαρ, τότε της ζήτησε να ασπαστεί τον Καθολικισμό, παρά την υπόσχεση που είχε δώσει να σεβαστεί την Ορθόδοξη πίστη της Θάμαρ. Η Θάμαρ υπέκυψε, έγινε Καθολική αλλά αυτό όπως αποδείχθηκε ήταν μια πρόφαση του Φιλίππου, που την κατηγορήσε αμέσως μετά για μοιχεία. Η Αικατερίνη (πρώην Θάμαρ) υποχρεώθηκε να δεχθεί ότι είχε παράνομες σχέσεις, αφού στην Ήπειρο ανέλαβε την εξουσία του Δεσποτάτου ο αδελφός της Θωμάς, αθετώντας την υπόσχεση του πατέρα της να δοθεί η Ήπειρος στον Φίλιππο μετά τον θάνατό του.

Η Αικατερίνη-Θάμαρ υποχρεώθηκε να εγκλειστεί σε μοναστήρι, όπου λίγα χρόνια αργότερα απεβίωσε σε νεαρά ηλικία. Με το γάμο της με τον Φίλιππο Α' του Τάραντα, η Θάμαρ απέκτησε πέντε παιδιά, τον Κάρολο του Τάραντα πρίγκιπα της Αχαΐας, εφημέριος της Ρουμανίας που σκοτώθηκε στη μάχη του Μόντε Catino, τον Φίλιππο Δεσπότη της Ρουμανίας, την Ιωάννα παντρεμένη με Oshin της Αρμενίας, την Μαργαρίτα (1298-1340) παντρεμένη με Walter VI του Brienne τιμητικός δούκας της Αθήνας (αργότερα Δεσπότης του Κάστρου της Βόνιτσας) και την Λευκή παντρεμένη με τον Ramon Berenguer της Αραγονίας.⁴

⁴ Στο ίδιο, σ. 40-41

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΟΡΣΙΝΙ

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΟΡΣΙΝΙ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Το 1315 ο Θωμάς δεν πρόλαβε να χαρεί την κατάκτηση του κάστρου, αφού το επόμενο έτος ξεσπά διαμάχη μεταξύ γηγενών αξιωματούχων και αυτών που από πλευράς του Βυζαντίου ευρίσκονταν στην περιοχή. Ο Βυζαντινός στρατός σπεύδει για τη βοήθεια των δικών του αξιωματικών και ο Θωμάς Δούκας προσπαθεί να λάβει βοήθεια από την αδελφή του, τη Θάμαρ.

Πριν από την κατάληξη μιας συμφωνίας (δηλαδή τα ανταλλάγματα) ο από την αδελφή του ανιψιός, ο Νικόλαος Ορσίνι, το 1318 τον δολοφονεί. Διακρίνεται πλέον το ενδιαφέρον των Ορσίνι για την κυριαρχία στην περιοχή του Δεσποτάτου. Ο Νικόλαος Ορσίνι εγκαινιάζει την κυριαρχία μιας νέας δυναστείας στο κράτος του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Από το 1318 είναι ο δεσπότης του κάστρου της Βόνιτσας.

Ο Νικόλαος Ορσίνι από το 1317 είχε προσπαθήσει να βρει διεθνή στηρίγματα. Έτσι, έρχεται σε επαφή με τον Ροβέρτο της Νάπολης χωρίς βέβαια να τον ενδιαφέρει η συμπεριφορά του του δελφού του Ροβέρτου, του Φίλιππα του Τάραντα, ο οποίος το 1313 είχε χωρίσει τη θεία του, τη Θάμαρ, για να παντρευτεί με άλλη σύζυγο.

Όταν όμως δολοφόνησε το θείο του, τον Θωμά Δούκα Κομνηνό, αισθάνθηκε ότι έπρεπε να αποστασιοποιηθεί από τους Ναπολιτάνους. Η άρνηση να δώσει όρκο υποτέλειας στον Ροβέρτο της Νάπολης, τον οδηγεί σε φιλία με τους Βυζαντινούς, λαμβάνοντας για γυναίκα του τη θεία του, τη χήρα του Θωμά Α', την Άννα Ανδρόνικου Παλαιολόγου. Το 1320 η Άννα πεθαίνει και πλέον προσανατολίζεται στη λήψη βοήθεια από τους Ενετούς.⁵

⁵ Στο ίδιο, σ 43-44

ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Β' ΟΡΣΙΝΙ

Το 1323 ο Νικόλαος Ορσίνι προχωρεί με τη βοήθεια των Ενετών στο να επεκτείνει τις κτήσεις του και πολιορκεί τα Ιωάννινα. Πέφτει όμως πολύ γρήγορα θύμα δολοφονίας από τον αδελφό του, τον Ιωάννη Β' Ορσίνι, ο οποίος βαπτίζεται Ορθόδοξος Χριστιανός και παντρεύεται την Άννα Παλαιολόγου. Έχει συναντήσει πλέον τη βοήθεια των Βυζαντινών. Με την Άννα αποκτά δυο παιδιά, τον Νικηφόρο Β' Ορσίνι και την Θωμαΐδα Ορσίνι, η οποία παντρεύτηκε το Στυμεών Ούρεση Παλαιολόγο, Σέρβο πρίγκιπα. Και τους δυο θα τους συναντήσουμε σε διεκδικήσεις και πολιορκίες του κάστρου. Ο Ιωάννης Β' Ορσίνι, το 1335 δολοφονείται με δηλητήριο από τη σύζυγό του Άννα. Τέσσερα χρόνια όμως πριν από τη δολοφονία του είχε χάσει το κάστρο της Βόνιτσας.⁶

ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ Ο WALTER DE BRIENNE

Το 1331 το κάστρο παραδίδεται μετά από πολιορκία στον Γάλλο Walter de Brienne, που εξυπηρετούσε συμφέροντα του Βασιλείου της Νάπολης. Ο Βαλτέρ ήταν εγγονός του Hugh Brienne. Είχε κληρονομήσει από τον παππού του μια τεράστια περιουσία σε όλα τα παράλια της Μεσογείου. Όμως, εκείνη την περίοδο οι κτήσεις δεν διατηρούνταν με συμβόλαια αλλά μόνο με στρατό. Ο Βαλτέρ δεν είχε αυτή τη δυνατότητα και προσπάθησε να εισέλθει στις ζώνες κυριαρχίας μέσα από στρατηγικούς γάμους. Είχε το πλεονέκτημα των συμβολαίων κτήσης αλλά και καλούς τίτλους ευγενείας. Ονομαζόταν εκτός από κόμης του Μπρινιέ-Λέτσε και δούκας των Αθηνών. Η λύση βρέθηκε όταν έλαβε για σύζυγο τη Μαργαρίτα, κόρη της Θάμαρ και του Φιλίππου του Τάραντα. Ο γάμος αυτός έδωσε την προστασία και τη στρατιωτική βοήθεια του βασιλείου της Νάπολης, αφού η Μαργαρίτα ήταν και ανιψιά του βασιλιά Ροβέρτου της Νάπολης.

⁶ Στο ίδιο, σ. 44

Ο Βαλτέρος κατορθώνει να του δοθεί το χρίσμα της ηγεσίας στη σταυροφορία για την κατάληψη των Αθηνών. Ο Βαλτέρος έχει το δικαίωμα να ηγηθεί, αφού ο στρατηγικός γάμος του, του παρέχει την εμπιστοσύνη του Βασιλείου της Νάπολης αλλά έχει και κληρονομικά δικαιώματα από τον παππού του, για την περιοχή της Αθήνας. Το 1329, ο Βαλτέρος αρχίζει την εκστρατεία αλλά στις βλέψεις του είναι και τα κληρονομικά δικαιώματα της συζύγου του, της Μαργαρίτας. Η Μαργαρίτα, κόρη της Θάμαρ, είχε δικαιώματα στο κάστρο της Βόνιτσας, αφού αυτό πριν καταληφθεί από τον θείο της, τον Θωμά Δούκα, ήταν προίκα της μητέρας της.

Σύντομα, ο Βαλτέρος καταλαμβάνει την Άρτα και αμέσως βρίσκεται έξω από τα τείχη της Βόνιτσας, γνωρίζοντας από τη σύζυγό του ότι αυτό το κάστρο δεν κυριεύεται εύκολα. Η πολιορκία συνεχίζεται για μεγάλο διάστημα και ταυτόχρονα ο στρατός του κυριεύει τις γύρω περιοχές. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση ο δεσπότης του κάστρου, Ιωάννης Ορσίνι, αναγνωρίζει την κυριαρχία της Νάπολης, παραδίδει το κάστρο και διατηρείται στην εξουσία υπό το καθεστώς της επιτήρησης.⁷

⁷ Στο ίδιο, σ. 45-46

ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΤΟΚΚΩΝ

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ Α΄ ΤΩΝ ΤΟΚΚΩΝ

Το 1362 ο Λεονάρδος των Τόκκων φέρεται δεσπότης της περιοχής και του κάστρου. Ο Λεονάρδος Α΄ Τόκκων αναβαθμίζει την άμυνα του κάστρου της Βόνιτσας και προσθέτει στον τίτλο του << Κύριος της Βόνιτσας >>, Signore di Vonizza. Ο Benardo καταφεύγει στη Σύγκλητο της Βενετίας και ζητά αποκατάσταση με επέμβαση των Βενετών. Η Σύγκλητος για άγνωστους λόγους δεν ανταποκρίνεται και η επικράτηση της δυναστείας των Τόκκων είναι γεγονός αναγνωρίσιμο και από τη Βενετία.

Οι θάνατοι του Σέρβου ηγεμόνα Στέφανου Δουσάν και του Λεονάρδο Α΄ των Τόκκων, έδωσαν το ένευσμα στον Πάπα να θέσει την κυριαρχία του στον ευρύτερο χώρο γύρω από τη Βόνιτσα. Εκείνη την περίοδο το κάστρο της Βόνιτσας είχε δεσπότη τη χήρα του Λεονάρδου των Τόκκων, την Μανταλένα Μπουαλνεμόντι. Στην προσπάθειά της να διατηρήσει τις κτήσεις της τόσο στα Ιόνια νησιά όσο και στη Δυτική Ηπειρωτική Ελλάδα, αποδέχθηκε την πρόταση του από τον Πάπα διορισμένο ως Μέγιστο Μάγιστρο των Ιπποτών της Ρόδου, του Χεράδια, να ανταλλάξει το κάστρο της Βόνιτσας με άλλο κάστρο στη νότια Ιταλία (Τάραντας).⁸

⁸ Στο ίδιο, σ. 48-49

Ο ΠΙΠΟΤΗΣ ΧΕΡΑΔΙΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Με την εγκατάστασή του Ο Χεράδια στο κάστρο της Βόνιτσας, γρήγορα επέκτεινε τις κτήσεις του στο εσωτερικό της Ακαρνανίας. Με έδρα το κάστρο της Βόνιτσας στρέφεται στα εδάφη του πρώην Δεσποτάτου της Ηπείρου. Με ενισχυμένες τις κτήσεις του, σκόπευε να ζητήσει από τον Πάπα να τεθεί επικεφαλής σε μια νέα σταυροφορία. Κύριος αντίπαλός του, ο ηγεμόνας της Άρτας, ένας απόγονος της Οικογένειας Μπούα, ο Γκρίν Μπούα Σπάτα, ο οποίος εποφθαλμιούσε το κάστρο της Βόνιτσας, μετά το θάνατο του Λεονάρδο Α' Τόκκων. Ο Χεράδια αναμένει στρατιωτικές ενισχύσεις από τη Ρώμη, αλλά ο ξαφνικός θάνατος του Πάπα Γρηγορίου ΙΑ', τον αποκόβει από κάθε βοήθεια. Η αναμονή βοήθειας δίνει τη δυνατότητα στον Μπούα Σπάτα να συγκεντρώσει ικανό αριθμό στρατεύματος και να επιχειρεί επιθέσεις δολιοφθοράς στα στρατεύματα του Χεράδια.⁹

⁹ Στο ίδιο, σ. 49-50

ΑΠΟΚΡΟΥΣΗ ΕΠΙΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΜΠΟΥΑ ΣΠΑΤΑ

Από το χρονικό των Τόκκων, σε αυτό το έτος (1378) έχουμε την αποστολή ενός караβιού με κομμένες κεφαλές στο νησί της Κεφαλονιάς, όπου τότε ήταν η έδρα των Τόκκων. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αποχώρηση των Ιωννιτών Ιπποτών δεν άφησε απροστάτευτο το κάστρο. Με την εναπομένουσα προστασία συνέβηκε ένα μοναδικό γεγονός σε όλη την ιστορία του κάστρου.

Αρχικά, ο Μπούα Σπάτα πολιορκεί το κάστρο. Πριν από λίγες ημέρες ο πανίσχυρος και έμπειρος στρατός των Ιωαννιτών Ιπποτών είχε εκμηδενιστεί. Μόνος αντίπαλός τους μένει ο θρύλος του απόρθητου κάστρου της Βόνιτσας. Η πολιορκία αρχίζει και με βάση τη ροή των γεγονότων πρέπει να βρισκόμαστε στο φθινόπωρο.

Ο Μπούα Σπάτα γνωρίζει ότι η κατάκτηση του κάστρου θα σημάνει και την κυριαρχία στον νότιο δυτικό Αμβρακικού, ένα προγεφύρωμα για την κατάκτηση της Ακαρνανίας. Γνωρίζει όμως ότι όσο χρόνο και να πολιορκεί το κάστρο, δεν θα το καταλάβει από την έλλειψη τροφών ή νερού. Πρέπει να φθείρει τους υπερασπιστές στρατιώτες με συνεχείς επιθέσεις και όσο γρηγορότερα μπορεί, αφού ο χειμώνας ήταν προ των πυλών.

Αυτό ήταν το λάθος του έμπειρου πολεμιστή. Σε μια από τις επιθέσεις ο ζυγός έμοιαζε να γέρνει προς το μέρος του. Η άμυνα του κάστρου εξασθενούσε, οι στρατιώτες του Μπούα Σπάτα ανέβηκαν στα τείχη και η σώμα με σώμα μάχη του έδινε το σήμα ότι όλες οι δυνάμεις του έπρεπε να πέσουν στον αγώνα. Αυτό ήταν το λάθος του.

Με την είσοδο όλου του στρατεύματός του μέσα στο κάστρο διαπίστωσε ότι βρέθηκε έγκλειστος ανάμεσα σε δύο τείχη, του εξωτερικού και του εσωτερικού. Ο Καστελάνος του κάστρου είχε μεταφέρει μάλλον μέσα από τις υπόγειες στοές, σοβαρές μονάδες του έξω από το κάστρο και ο Μπούα Σπάτα βαλλόταν πλέον από όλες τις πλευρές.

Η καταστροφή ήταν συγκλονιστική. Από τη σφαγή γλυτώνει ο Μπούα Σπάτα αλλά η ήττα αυτή τον περιορίζει πάλι στα εδάφη της Άρτας. Το μόνο που του μένει μετά τη μεγάλη επιτυχία που είχε με τους Ιωαννίτες Ιππότες είναι ο αιχμάλωτος Χεράδια. Για να γίνει περίτρανη η νίκη ο Καστελάνος του κάστρου, φορτώνει σε πλοίο τα κεφάλια των εχθρών και τα στέλνει στην Κεφαλονιά, στο παλάτι των Τόκκων. Ο Κάρολος των Τόκκων αντιλαμβάνεται ότι είναι η στιγμή που πρέπει να ηγηθεί και να λάβει το χαρακτηρισμό του λαμπρότερου εκπροσώπου της οικογένειας των Τόκκων.¹⁰

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΣΤΟΝ GEDIK AHMET PASA

Ο Gedik Ahmet Pasa, μια ισχυρή προσωπικότητα που πολλοί ιστορικοί του αποδίδουν Ελληνική καταγωγή, την περίοδο που ο Λεονάρδο αμφιταλαντευόταν μεταξύ Ενετών-Βυζαντινών και Ναπολιτάνων, ήταν ο διοικητής της Αυλώνας. Το 1477 με πολυπληθές στράτευμα πολιορκεί τη Σκόνδρα. Κατακτά τη Σκόνδρα και με εντολή του Σουλτάνου κατευθύνει το στράτευμά του νότια, ώστε να κυριαρχήσει στα παράλια του Ιονίου, με τελικό στόχο το βασίλειο της Νάπολης.

Η απουσία του Λεονάρδο ορίζει και την τύχη όλων των κτήσεων του τότε μικρού Δεσποτάτου. Η μια μετά την άλλη οχυρές θέσεις, παραδίδονται, αφού δεν υπάρχει αρχηγός ή αντικαταστάτης του αρχηγού. Οι υπερασπιστές του κάστρου της Βόνιτσας, που είχαν δεχθεί πολλές επιθέσεις από τις νότιες δυνάμεις του Τούρκων και επιτυχώς τις είχαν αποκρούσει βρίσκονται σε δίλλημα. Βρίσκονται μόνιμα σε πολιορκία από τις τουρκικές δυνάμεις και οι πληροφορίες που έχουν είναι για ενισχύσεις των Τούρκων από την μεγαλύτερη στρατιά που είχε αντικρίσει μέχρι τότε η περιοχή. Οι ιστορικοί διαφοροποιούνται ως προς τον αριθμό των ανδρών της.

¹⁰ Στο ίδιο, σ. 51-52

Πάντως, η μικρότερη αριθμητική αναφορά είναι 10000 άνδρες και η μεγαλύτερη 40000 άνδρες. Έτσι, το 1479 το κάστρο της Βόνιτσας δέχεται για πρώτη φορά στην ιστορία του τούρκο διοικητή. Ο GEDIK Hamlet, στη μετέπειτα σταδιοδρομία του, δυο χρόνια μετά, παίζει σημαντικό ρόλο στη διαδοχή του σουλτάνου Μωάμεθ Β'. Σε συνεργασία με τους γενίτσαρους και τον Ισχάκ Πασά, υποστηρίζει ενεργά τον Βαγιαζήτ Β', ένα από τους δύο γιους του σουλτάνου και τον θεμελιώνει στην Υψηλή Πύλη ως τον επόμενο σουλτάνο. Σημειώνουμε ότι ο Βαγιαζήτ Β' είχε να αντιμετωπίσει τον αδελφό του Τζέμ που και αυτός διεκδικούσε την αρχηγία του Οθωμανικού κράτους.¹¹

ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΧΩΡΙΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΣΠΟΤΗ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Η απουσία του Λεονάρδο δε σημαίνει και άμεση λήξη της κυριαρχίας των Τόκκων. Το 1479 ο Αντώνιος Τόκκος επιτίθεται και καταλαμβάνει Ζάκυνθο και Κεφαλονιά, όχι όμως τη Βόνιτσα.

Τίθεται ένα ζήτημα για το ποιος είναι ο Αντώνιο Τόκκο που πολιορκεί και δεν μπορεί να καταλάβει τη Βόνιτσα. Υπάρχουν δύο Αντώνιο αυτή την περίοδο. Ο ένας είναι ο νόθος γιος του Κάρολου Β' των Τόκκων και ο άλλος ο γιος του Λεονάρντο των Τόκκων εγγονός απ' αδελφό του Καρόλου Β'. Δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία παρά μόνο ότι ο Αντώνιο των Τόκκων, που πολιορκεί, δεν μπορεί να καταλάβει το κάστρο της Βόνιτσας. Στην περίοδο 1479-1499 όμως υπάρχει ένα κενό καταγραφών, που δεν μας βοηθά για να περιγράψουμε την ακριβή συνέχιση της ιστορίας.

¹¹ Στο ίδιο, σ. 56-57

Αρχίζουμε με το δεδομένο ότι ο Γεντίκ Πασάς στις αρχές του 1479, κατέλαβε το κάστρο της Βόνιτσας. Γνωρίζουμε ότι μέσα στο 1479 ο Αντώνιο Τόκκο προσπαθεί ανεπιτυχώς να καταλάβει το κάστρο. Από την περιγραφή του οδοιπορικού του Ελβιγιά Τσελεμπί πληροφορούμαστε ότι το κάστρο της Βόνιτσας βρίσκεται σε συνεχή τουρκική κυριαρχία από το έτος 905 της Εγίρας επί των ετών βασιλείας του Σουλτάνου, Βαγιαζήτ Β' και η κατάληψή του έγινε από τον Φαίικ Πασά

Όλη αυτή η περιγραφή μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ανάμεσα στα έτη 1479 και 1499, οι Τούρκοι υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν το κάστρο ή να παραδοθούν ή με άκρα πιθανότητα να καταλείφθηκε από μια άλλη δύναμη. Ο Ελβιγιά Τσελεμπί δεν μας δίνει την πληροφόρηση για το ποιος κατείχε το κάστρο, πριν από την κατάκτησή του από τον Φαίικ Πασά.¹²

¹² Στο ίδιο, σ. 57-58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΡΩΤΗ ΕΝΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1684-1714

Οι Ενετοί κυριαρχούν μετά την ήττα των Τούρκων στη Βιέννη. Η Βενετία δίνει την αρχηγία στον αρχιστράτηγο Φραγκίσκο Μοροζίνι ο οποίος από την Κέρκυρα καλεί με Χριστιανικό πρόσταγμα τους σχολάρχες του Πάπα και τους Ιππότες της Μάλτας. Στις 6/10/1684 το κάστρο της Βόνιτσας ανήκει στους Ενετούς. Η πρώτη Ενετική περίοδος θα διαρκέσει μέχρι το 1715. Στην περίοδο αυτή αλλά και κυρίως τα πρώτα χρόνια της ενετικής κυριαρχίας, το Ξηρόμερο και ο Βάλτος ήταν συνεχή πεδία μάχης, αφού οι Τούρκοι και μερικοί από την πολυεθνική δύναμη των Ενετών, φρόντιζαν για τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή. Σε αυτό το διάστημα το κάστρο της Βόνιτσας δεν δέχθηκε καμιά επίθεση.

Οι Ενετοί προχώρησαν στη διοικητική οργάνωση της Ακαρνανίας, με τη μορφή των *territiria*. Το Δυτικό μέρος της Βόνιτσας (που τερμάτιζε στο Άκτιο) και το Ανατολικό του Ξηρόμερου (που τερμάτιζε στον Αχελώο). Τη διοίκηση ανέλαβαν οι αρμοστές Lorenzo Veniero και Philippo Mario Paruta. Στρατιωτικός διοικητής ο Angello Della Decima. Στο σύστημα της όλης διακυβέρνησης της περιοχής, ο Χρήστος Αρχοντίδης έχει διαφορετική θέση από αυτή που ανωτέρω περιγράφηκε, άποψη της Ελένης Γιανακοπούλου. Ο Χ. Αρχοντίδης γράφει για μια διαίρεση με έδρα την Πρέβεζα και με αρμοδιότητα σε έκταση βόρεια του Αμβρακικού, από τις ακτές του Ιονίου ως τα χωριά του Λούρου και μια άλλη με έδρα τη Βόνιτσα, που έλεγχε όλο το Ξηρομερο, το Βάλτο, μέχρι το Αιτωλικό και μέχρι το Μεσολόγγι.

Ως φορολογικό σύστημα τέθηκε <<η δεκάτη>>, δηλαδή το 1/10 της κάθε μορφής εισοδήματος. Το κάστρο της Βόνιτσας επέβαλε την ειρήνη στην περιοχή και στους κατοίκους. Η πέριξ περιοχή όμως και περισσότερο όσο απομακρυνόμαστε από τη Βόνιτσα, ήταν στη διάθεση των ληστρικών επιδρομών των Τούρκων, Σκλαβούνων (λιποτάκτες Ενετικού στρατού), Λήσταρχου Γερακάρη, ομάδες Κεφαλλήνων-

Ζακυνθίων (για λογαριασμό του Τούρκου Σερασκάρη). Η κατάσταση ήταν αφόρητη για όλους τους κατοίκους της περιοχής.

Το 1685 το κάστρο επισκευάζεται και διατηρεί δύναμη 1000 ανδρών. Κατασκευάζονται οι δυο εξωτερικοί προμαχώνες μήκους 300 και άνω μέτρων και πλάτους τουλάχιστον 3 μέτρων με ανώγεια και υπόγειες διαβάσεις. Οι δυο προμαχώνες προστατεύουν την πόλη των Ευγενών Ενετών, την Borgo Serato, την πόλη με τα 450 δίπατα σπίτια.

Επίσης κατασκευάζονται τα κτίρια μέσα από το Βυζαντινό β' τείχος. Υπάρχει μια ανοικτή υπόθεση έρευνας. Σε καταγραφές περιηγητών υπάρχει η πληροφορία για μια δεξαμενή νερού που δημιουργήθηκε στη θέση του δεύτερου τζαμιού. Ο πρόσφατα επισκέπτης του κάστρου Ελβιά Τσελεμπί δεν αναφέρει για δεύτερο τζαμί.

Στην Borgo Serato, την πόλη των Ευγενών Ενετών υπήρχε η μεγάλη καθολική εκκλησία όπως την περιγράφει και ο Leake. Σήμερα από το επιβλητικό κτήριο έχει μείνει μόνο η κόγχη του Ιερού. Το υπόλοιπο μέρος, όπως και τα σπίτια και ο βόρειος προμαχώνας έγιναν καλό και εύκολο οικοδομικό υλικό για τα σπίτια της Βόνιτσας. Η Ανατολική πύλη του Κάστρου επειδή ήταν εκτιθέμενη σε επιθέσεις είχε προστατευτική εργονομία με την γωνιακή κατασκευή στο δεξιό μέρος και τα δυο ημικυκλικά τείχη εσωτερικά. Η Δυτική πλευρά του Κάστρου χρησίμευε για την επικοινωνία με την πόλη των Ευγενών, την Borgo Serato. Επειδή δεν κινδύνευε είχε προστατευτική δομή, αλλά από την έξω πλευρά του κάστρου φαίνεται η μεγαλοπρέπειά της.¹³

¹³ Στο ίδιο, σ. 70-74

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΚΑΡΛΟΒΙΤΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΝΕΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ

Οι Ενετοί αποκτούν ή διατηρούν δικαιώματα στην Πελοπόννησο-τα Ιόνια νησιά και τη Βόνιτσα. Από μια ομάδα σύγχρονων ιστορικών αναπτύχθηκε η θεωρία περί Οθωμανικής κατάκτησης της Βόνιτσας το 1699, ως ποτέλεσμα της συνθήκης του Κάρλοβιτς. Το κείμενο της συνθήκης περιλαμβάνει τις περιοχές που από ενετικές μεταφέρονται στον έλεγχο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το λεκτικό του κειμένου της συνθήκης δεν περιλαμβάνει πουθενά τη λέξη Βόνιτσα, σε σχέση με τη λέξη Πρέβεζα που είναι μια πόλη που μεταφέρεται από την ενετική κυριαρχία στην Οθωμανική.

Αυτή η μικρή μερίδα ιστορικών διαβάζει τη λέξη Ξηρόμερο και θεωρεί ότι με τη μεταφορά του Ξηρόμερου από τη Βενετία στην Τουρκία, εκεί περιέχεται και η Βόνιτσα. Είναι καθαρό λάθος και η εκτίμηση που έγινε στηρίχθηκε στη γενικότερη θεώρηση του όρου Ξηρόμερο. Όταν αυτή η αχανής περιοχή δεν είχε ούτε ένα αξιόλογο εμπορικό-στρατιωτικό σημείο δεν μπορούσε να υπάρχει αναφορά σε Ξηρόμερο. Ακόμα, δεν ήταν δυνατό να μη συμπεριληφθεί η λέξη Βόνιτσα που ήταν το μαναδικό αξιόλογο οικονομικό και στρατιωτικό σημείο στην ευρύτερη περιοχή.

Αν γινόταν μια ανάγνωση στις διεθνείς συνθήκες που είχαν προηγηθεί ή στις άλλες που έπονται της συνθήκης του Κάρλοβιτς, θα γινόταν αντιληπτό ότι η περιοχή της Βόνιτσας ήταν καίριο στρατιωτικό σημείο και αναφερόταν με το όνομά της και όχι περιφραστικά σε σχέση με τη γενικότερη γεωγραφική περιοχή. Μια καλύτερη ανάγνωση των όρων της συνθήκης του Κάρλοβιτς θα έδινε την ευχέρεια να γίνει αντιληπτό τι έθετε ως προϋπόθεση η Βενετία, για να παραδοθούν οι κτήσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία

Δηλαδή βασικός όρος στη συνθήκη του Κάρλοβιτς ήταν ότι σε κάθε πόλη που η Βενετία θα παρέδιδε στην Τουρκία, θα έπρεπε να γκρεμιστούν τα τείχη του κάστρου της. Για παράδειγμα η συνθήκη του Κάρλοβιτς όριζε ότι η Πρέβεζα θα περνούσε στη Τουρκική κυριαρχία. Έτσι, γκρεμίστηκαν τα τείχη του κάστρου της

Πρέβεζας που ήταν στη σημερινή θέση λουτρά ή Παλιοσάραγγα. Το ίδιο έγινε σε όλες τις πόλεις που παρέδωσε η Βενετία στην Τουρκία.

Δεν υπάρχει αμφισβήτηση για το πέραςμα όλου του Ξηρόμερου και του Βάλτου στην Τουρκική κυριαρχία με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς. Μέσα σε αυτό το πλάνο σίγουρα θα είχαμε περιορισμό των εκτάσεων που έλεγχε από πιο παλιά η Ενετική Βόνιτσα. Όμως με αυτό τον τρόπο εξηγείται και το λεκτικό στις αναφορές των Τούρκων στο σύμφωνο υλοποίησης της συνθήκης του Πασάροβιτς. Οι Τούρκοι παρουσίασαν όλα τα σημεία του terminal ως σημεία που υπήρχαν τουρκικές ιδιοκτησίες θέλοντας να δείξουν ότι αυτή η επέκταση των συνόρων της Ενετικής Βόνιτσας ήταν σε μεγάλο βάρος των Τούρκικων ιδιοκτησιών.

Στοιχεία περί κυριαρχίας του κάστρου της Βόνιτσας από τους Ενετούς, στο διάστημα 1684-1715 μας παρέχουν τα στοιχεία:

- ✓ Κατάκτηση κάστρου από τον Ενετό Μοροζίνη τον Οκτώβριο 1684
- ✓ Ουδεμία ιστορική αναφορά περί κατάκτησης του κάστρου Βόνιτσας από άλλη δύναμη μέχρι το 1715
- ✓ Στη συνθήκη του 1699 (Συνθήκη Κάρλοβιτς), ενώ αναφέρονται τα κάστρα που παραδίδονται στους Τούρκους και μάλιστα με υποχρέωση της παντελούς ισοπέδωσής τους, για τη Βόνιτσα, δεν γίνεται καμία αναφορά
- ✓ Στο χρονικό της κατάληψης της Βόνιτσας από τη στρατιά του Οθωμανού Μπεηλέρμπεη ή Ρούμελη Βαλεσί στο 1715, ο Γάλλος πρόξενος Πούλεκεβιλ γράφει ότι η Βόνιτσα κινδύνευσε να ξεθεμελιωθεί από την οργή που διακατείχε τον Μπεηλέρμπεη. Ο Μπεηλέρμπεης δεν κατέστρεψε τη Βόνιτσα λόγω των εύκολων νικών που είχε μέχρι να καταλάβει τη Βόνιτσα. Το 1715 το κάστρο πέρασε στα χέρια του Καρά Μουσταφά Πασά.¹⁴

¹⁴ Στο ίδιο, σ. 75-78

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ <<Η ΔΟΞΑ>> 1717-1797

Κόμης Ιωάννης-Μαθίας Σούλεμπουργκ και Ναύαρχος Ανδρέας Πιζιάνι. Με την αναχώρηση του Ντανιέλο Ντελφίν από το κάστρο της Βόνιτσας, η περιοχή βρίσκεται στην ελεύθερη βούληση της μεγάλης στρατιάς των Τούρκων. Πολλοί κάτοικοι της Βόνιτσας φεύγουν μαζί με τους Ενετούς για το κάστρο της Αγίας Μαύρας. Οι Ενετοί βλέπουν ότι και στο κάστρο της Αγίας Μαύρας δεν θα μπορέσουν να αντισταθούν στη μεγάλη Τουρκική στρατιά και αποφασίζουν να συγκεντρώσουν όλες τις δυνάμεις τους στη προάσπιση της Κέρκυρας. Μάλιστα εκδίδουν διάταγμα με το οποίο καλούν τους κατοίκους της Λευκάδας καθώς και τους Βονιτσιάνους (που τους ακολούθησαν στο κάστρο της Αγίας Μαύρας) να έλθουν μαζί τους και να βοηθήσουν στη μεγάλη προσπάθεια να μην πέσει και η Κέρκυρα στα χέρια των Τούρκων.

Πράγματι η πολιορκία της Κέρκυρας από τους Τούρκους είναι γεγονός αλλά και η αντίσταση των Ενετών ισχυρή. Η βοήθεια που προσφέρθηκε από τους Έλληνες εθελοντές είναι σημαντική και αυτό αποδεικνύεται από την μετέπειτα απόδοση προνομίων, ως υπερασπιστές της Κέρκυρας. Έτσι μετά την ανακατάληψη της Λευκάδας-Πρέβεζας-Βόνιτσας, όλοι οι υπερασπιστές της Κέρκυρας βρίσκονται με προνόμια διοίκησης ή περιουσίας. Ένας από αυτούς είναι και ο Βαλαωρίτης που αργότερα από την γεννιά του, είχαμε τον ποιητή και Κυβερνήτη Βαλαωρίτη.

Επανερχόμαστε τώρα στα γεγονότα της πολιορκίας και κατάληψης του κάστρου το 1717. Είναι μεσημέρι της 2^{ης} Νοεμβρίου. Την ίδια χρονική στιγμή δύναμη χιλίων ανδρών της Ενετικής δύναμης (κυρίως Ελληνικής καταγωγής) πάνω στο όρος Αχείμαστος εκδηλώνει διαθέσεις επίθεσης. Σκοπός των Πιζιάνι είναι να παραπλανήσουν τους Τούρκους με το σχέδιο της ολικής περικύκλωσης του κάστρου. Η δύναμη των διακοσίων ανδρών στήνει ενέδρα και περιμένει την έξοδο των Τούρκων από το κάστρο.

Πράγματι τα ξημερώματα μεγάλη δύναμη από τους Τούρκους βγαίνει από το κάστρο και προσπαθεί να λάβει θέσεις άμυνας για να αποτρέψει την αποβίβαση του κύριου σώματος των Ενετών που ήταν μέσα στις γαλέρες και ετοιμάζονταν να κατέβουν στη στεριά. Το σχέδιο των Πιζιάνι δούλεψε σωστά, αφού οι Τούρκοι προχωρούσαν ανυποψίαστοι προς τη Σάλτινη ενώ οι 200 Ενετοί περίμεναν έχοντας στήσει ενέδρα.

Ένας πρόωρος πυροβολισμός από μέρους των διακοσίων Ενετών, πρόδωσε τη θέση τους και οι Τούρκοι άρχισαν να υποχωρούν. Οι Πιζιάνι εφόσον δεν πέτυχε το σχέδιο της ενέδρας, αποβίβασαν γρήγορα όλο το στράτευμα ενώ την ίδια στιγμή η δύναμη των χιλίων Ελλήνων άρχισε το βομβαρδισμό από το όρος Αχείμαστος. Το ίδιο έπραξαν και οι τρεις συστοιχίες κανονιών από τον όρμο του Μυρταρίου. Οι γαλέρες από τη θέση της Κουκουμίτσας ξεκίνησαν κι'αυτές τον βομβαρδισμό. Οι Τούρκοι μετά την πρώτη ψυχρολουσία και αφού αντιλαμβάνονται ότι είναι από παντού περικυκλωμένοι, αντιδρούν άμεσα και κινούνται με συντονισμένες ενέργειες προς τα νότια.

Με πολύ καλή στρατηγική το στράτευμα των Τούρκων αναδιπλώθηκε προς τα ανατολικά και μετά από απρόσμενη κίνηση, περικύκλωσαν τη Μαγούλα και βρέθηκαν παρατεταγμένοι μπροστά από το λόφο. Ο λόφος της Μαγούλας κρατείται από τις Τουρκικές δυνάμεις. Στο σημείο εκείνο υπάρχουν τείχη αρχαίου ιερού ναού που δημιουργούν έτσι μια καλή στρατηγική θέση. Το τούρκικο ιππικό με τους σπαχήδες κυριαρχεί προς στιγμή. Εκεί πλέον αρχίζουν οι αιματηρές συγκρούσεις. Οι Πιζιάνι βρίσκονται επικεφαλής δύο μανάδων ιππικού. Η μια μονάδα ήταν οι Δραγόννοι και η άλλη οι Γρεναδιέροι.

Και οι δύο μονάδες ιππικού είχαν τις πλάτες τους στο όρος Αμαδερός και περίμεναν το σύνθημα να ριχτούν στη μάχη. Όταν οι χερσαίες δυνάμεις των Ενετών απλώθηκαν κατά μήκος της ακτής και προχωρούσαν σταθερά προς το εσωτερικό της πεδιάδας, σε αυτό το σημείο οι δύο μανάδες του ιππικού των Ενετών εισήλθαν στη μάχη. Οι μονάδες του ιππικού φαίνεται ότι ήταν εφοδιασμένες με ένα νέο πολεμικό υλικό που έμοιαζε με τις σημερινές χειροβομβίδες.

Οι Ενετοί ρίχνουν στη μάχη το ιππικό τους και εξισορροπούν την κατάσταση ενώ δημιουργούν με νέες επικουρίες στρατευμάτων πρόσθετα μέτωπα μάχης. Οι Τούρκοι καταλαβαίνουν ότι σύντομα θα κυκλωθούν και δε θα υπάρχει πιθανότητα διαφυγής. Αποσύρονται από το πεδίο της μάχης και σύντομα βρίσκονται πάλι μέσα στο κάστρο. Η πρώτη μάχη είχε κερδηθεί και οι Τούρκοι είχαν αντιληφθεί ότι δεν υπήρχε γι' αυτούς περιθώριο αντίδρασης με ένα κάστρο χτυπημένο και κατεστραμμένο από την πολυήμερη πολιορκία.

Οι Πιζιάνι, είχαν κερδίσει από τις πρώτες μέρες τον ψυχολογικό πόλεμο ενώ με τη στρατηγική τους κέρδισαν και τις χερσαίες συγκρούσεις. Το βράδυ της ίδιας μέρας οι Τούρκοι παίρνουν την απόφαση να εγκαταλείψουν το κάστρο. Μέσα από τη διαδρομή που περνούσε στα δυτικά της Ορνίτσας, διέφυγαν προς τη Ζαβέρτα (παλιά ονομασία της Παλαίρου). Την άλλη μέρα με το ξημέρωμα, η Ενετική δύναμη εισήλθε στο κάστρο το οποίο είχε μέσα του όλα τα πολεμοφόδια, τροφές αλλά και πολύτιμα είδη των Τούρκων.

Η αποχώρηση μιας μεγάλης στρατιάς των δεν μπορεί να μην έγινε αντιληπτή από τους Ενετούς, εφόσον πάνω στον Αχείμαστο ήταν αναπτυγμένη δύναμη χιλίων ανδρών. Υπάρχει η πεποίθηση ότι πρέπει να προχώρησαν σε άτυπη συμφωνία παράδοσης του κάστρου αφού καμιά πλευρά δεν τη συνέφερε να συνεχιστούν οι απώλειες και το αποτέλεσμα των εχθροπραξιών είχε ήδη αρχίσει να είναι εμφανές.

Μια αποτίμηση των δυνάμεων και των υλικών που διατέθηκαν από τις δύο δυνάμεις μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι Τούρκοι παρά το σοβαρό πλεονέκτημα που είχαν με την οχυρά θέση του Κάστρου, παρά τις εκλεκτές δυνάμεις που είχαν για την υποστήριξή του, κατείχαν και μεγαλύτερη αριθμητική υπεροχή σε κανόνια, μάχιμο πληθυσμό καθώς και σοβαρό αριθμό πλοίων που δεν τα χρησιμοποίησαν προκειμένου να εμποδίσουν τις κινήσεις των Ενετών.

Η είσοδος των Ενετών στο κάστρο έγινε με τον Σαβαλλιέν και το ιππικό των Γρεναδιέρων. Το πολεμικό υλικό που είχαν αφήσει πίσω οι Τούρκοι ήταν πολύτιμο αφού σε αυτό καταμετρούνταν τριάντα κανόνια, ολμοβόλα, πολεμοφόδια, τρόφιμα και το σύμβολο της εξουσίας του διοικητή του κάστρου, η αλογοουρά.

Οι Ενετοί παρά την κατάκτηση του κάστρου δεν ήταν νόμιμοι κάτοχοι της περιοχής καθόσον οι μέχρι τότε συνθήκες όριζαν ότι ο νόμιμος κάτοχος του κάστρου ήταν οι Τούρκοι. Αυτή η αβεβαιότητα διατηρήθηκε μέχρι τις 21 Ιουλίου 1718, όπου με τη συνθήκη του Πασάροβιτς οι Ενετοί απέκτησαν τα νόμιμα δικαιώματα κατοχής του κάστρου. Οι αποστάσεις και οι τοποθεσίες ιδιοκτησιών ή τα όρια επικράτειας καθορίζονται με σημείο έναρξης το κάστρο. Σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιείται η έκφραση <<δύο ώρες με άλογο ανατολικά του κάστρου>>

ΓΕΝΙΚΑ

Υπάρχουν πολλών ειδών μουσεία κλασικού τύπου, αλλά και υπαίθρια. Σήμερα, οτιδήποτε σχεδόν μας περιβάλλει μπορεί να χρισθεί μουσειακός χώρος, αρκεί να πληροί ορισμένες πολιτισμικές απαιτήσεις, που δεν είναι άλλες από αυτές της αυθεντικότητας και της πληρότητας, αναλόγως βέβαια με το βάθος χρόνου που σηματοδοτεί. Για αυτό και οποιαδήποτε αναφορά γίνεται σε μουσειακά θέματα κατά ανάγκη αποτελεί γενικολογία και αφορά σε ορισμένους μόνον τύπους μουσείων.

Γενικώς, το εκθεσιακό αντικείμενο είναι δείγμα της ανθρώπινης δημιουργίας, η παρουσίαση του οποίου στοχεύει στην επικοινωνία με τον θεατή. Η επικοινωνία δε αυτή έχει περιβληθεί κατά εποχές διάφορους τύπους.

Χώρους που χαρακτηρίζονται ως μουσεία μπορεί κανείς να συναντήσει σε πάρκα και αγροκτήματα, σε ορυχεία ή παλιά εργοστάσια, σε αεροδρόμια, σιδηροδρομικούς σταθμούς ή караβιά, σε αποθήκες ή παλάτια, σε κάστρα και παραπήγματα. Η εμπειρία δε που βιώνει ο επισκέπτης ενός τέτοιου χώρου βρίσκεται πιο κοντά σε εκείνη της επιμορφωτικής εκδρομής ή ακόμα και του ξεφαντώματος παρά μιας ιεροτελεστίας της γνώσης.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

Μια παράμετρος πολύ σημαντική στη μουσειογραφική οργάνωση του χώρου είναι η πορεία των επισκεπτών. Πρόθεση του μουσειογράφου είναι να οργανώσει την κάτοψη του χώρου, κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο επισκέπτης αυτοβούλως και ευχαρίστως να περιέχεται τους διαφόρους εκθεσιακούς τομείς

Μια προεπιλεγμένη διαδρομή ή στην οποία ο επισκέπτης θα προωθείται έντεχνα και αβίαστα, απαιτούν σοβαρή διερεύνηση από μέρους του μουσειολόγου/αρχιτέκτονα και εξοικείωση του με το περιεχόμενο της συλλογής που θα εκτεθεί. Οι δυο αυτές ειδικότητες θα πρέπει να συνεργάζονται στενά με τον επιμελητή του μουσείου, που είναι γνώστης του αντικείμενου, σε όλα τα στάδια του μουσειογραφικού έργου.

Ιδιαίτερος όμως στο στάδιο της χάραξης της πορείας των επισκεπτών, που συχνά συσχετίζονται με την χρονολόγηση και την τυπολογία των συλλογών, η γνώμη του επιμελητή είναι καθοριστική. Και τούτο, διότι οποιοδήποτε άλλο δεδομένο, πλην του επιστημονικού, συνιστά ήσσονος σημασίας κριτήριο.

Τα αυστηρά και συχνά δυσπρόσιτα, ακόμη και για τους ειδικούς επιστήμονες, θέματα της χρονολόγησης και της τυπογραφίας είναι ανελαστικά και πρέπει να τηρούνται απαρεγκλίτως.

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Καθώς επισκέφθηκα τη καστροπολιτεία της Βόνιτσας, παρατήρησα ότι υπήρχε μόνο ένα ψυγείο που διέθετε νερό. Έτσι καλό, θα είναι, επειδή το μονοπάτι που οδηγεί στα διάφορα σοκάκια, είναι κουραστικό οπότε καλό θα ήταν να τοποθετηθούν παγκάκια ή άλλοι ειδικοί χώροι ξεκούρασης για το κοινό του κάστρου και δίπλα σε αυτούς να υπάρχει ψυγείο με διάφορα αναψυκτικά.

Επίσης μπορεί να γίνει ένα εικονικό μουσείο, για την καστροπολιτεία της Βόνιτσας, για άτομα που δεν μπορούν, να έλθουν στο κάστρο για διάφορους λόγους. Το εικονικό μουσείο θα πρέπει να διαθέτει τις σημαντικότερες πληροφορίες για τις μονές, τις οικίες, τις συνήθειες των κατοίκων του Βυζαντίου και διάφορες φωτογραφίες μέσα από το κάστρο. Αυτές τις πληροφορίες θα πρέπει να παρουσιάζονται στα ελληνικά και στα αγγλικά.

Ακόμα θα πρέπει να γίνεται συχνή συντήρηση σε όλο το κάστρο, αλλά κυρίως στις τοιχογραφίες του κάστρου, ώστε οι επισκέπτες να μπορούν, να παρακολουθούν τα σημαντικότερα στοιχεία της βυζαντινής νοοτροπίας. Επιπλέον πρέπει να τοποθετηθούν ειδικές ταμπέλες που να αναφέρουν, τις σημαντικότερες πληροφορίες τους, σε δύο γλώσσες (ελληνικά και αγγλικά). Επίσης θα πρέπει να τοποθετηθεί ειδικό μηχάνημα κιαλιών, ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να θαυμάσει τη θέα.

Τέλος, μπορεί να γίνει διαφήμιση του κάστρου με τις υπηρεσίες που διαθέτει, ώστε να γνωρίζει και το κοινό που θέλει να επισκεφθεί το συγκεκριμένο αρχαιολογικό χώρο, «τι να περιμένει» και θα μπορούσε να τοποθετηθεί ειδικός χώρος στάθμευσης ποδηλάτων, έξω από την είσοδο του κάστρου.

ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ(ΑμεΑ)

Όσον, αφορά τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να γίνονται ορισμένες ενέργειες, έτσι ώστε να μπορούν να διευκολυνθούν για την μετακίνηση τους ή για την γενικότερη διευκόλυνση τους.

Αρχικά, θα πρέπει να εξυπηρετούνται όχι ως ξεχωριστά άτομα, αλλά θα πρέπει να τους αντιμετωπίζουμε σαν άτομα στα οποία θα δίνουμε την ίδια προσοχή που θα δίνουμε και στους άλλα άτομα της κοινωνίας, για να μην τους κάνουμε να νιώσουν άβολα μέσα στον χώρο του μουσείου.

Θα πρέπει να είναι σωστή η τοποθέτηση των καταλλήλων μουσειακών αντικειμένων. Να υπάρχουν κατάλληλα κείμενα και κατάλληλος υπομνηματισμός. Κατάλληλοι χώροι υγιεινής, κοινόχρηστος εξοπλισμός, δυνατότητα προσέγγισης στο σύνολο του περιβάλλοντος.

Ακόμα, να υπάρχουν θέσεις στάθμευσης, αποβίβαση – επιβίβαση στην είσοδο όπου στην είσοδο να υπάρχουν ράμπες για να χωρούν τα αμαξίδια, και να υπάρχει σήμανση. Θα πρέπει να εκπαιδεύεται το προσωπικό του μουσείου και να γίνεται σωστή ενημέρωση του προσωπικού, για την σωστή συμπεριφορά απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Επίσης, εκτός από τις ράμπες να τοποθετούνται και μπάρες στον μουσειακό χώρο, να υπάρχει καλή διάθεση από πλευράς προσωπικού, και τέλος πρόβλεψη στο τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα υλικά εφαρμογής.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ – ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ

Ως προς την επικοινωνία ή τις υπηρεσίες που προσφέρονται για το κοινό, θα πρέπει να υπάρχει όσο το περισσότερο δυνατόν συχνότερη και έντονη παρουσία προσωπικού φύλαξης. Να υπάρχει ενημερωτικός οδηγός για τον χώρο του μουσείου. Να γίνονται συνέδρια, ημερίδες και διαλέξεις (οι διαλέξεις να έχουν περιοδικό χαρακτήρα).

Απαραίτητη προϋπόθεση δημιουργίας φίλων του μουσείου, τοποθέτηση εισιτηρίου στην είσοδο του μουσείου, να αναγράφονται κάπου οι μέρες και ώρες λειτουργίας του μουσείου, να υπάρχει χρόνος ξενάγησης, πολιτική του μουσείου ως προς τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε).

Τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων υλοποίηση τους και οργάνωση αναφέροντας παράλληλα και το άτομο το οποίο το ανέλαβε. Δημιουργία ιστοτόπου (εικονικό μουσείο), τύποι πληροφοριών ιστοτόπων, επισκεψιμότητα του, και συχνότητα ενημέρωσης ιστοτόπου. Χαρακτηρισμός βαθμού διαδραστικότητας,

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Οι παράγοντες, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά το γενικότερο σχεδιασμό, είναι το περιβάλλον και οι συνθήκες του όπως μόλυνση της ατμόσφαιρας, φωτισμός, υγρασία και θερμοκρασία. Άλλος παράγοντας είναι ο βιολογικός, δηλαδή μικροοργανισμοί, έντομα, τρωκτικά. Ακόμη, ένας παράγοντας είναι ο ανθρώπινος που έχει να κάνει με διάφορες φθορές πάνω στα αντικείμενα κατά την αποθήκευση του ή την τοποθέτηση του. Τελευταίος παράγοντας μπορούμε να επισημάνουμε τις φυσικές καταστροφές, δηλαδή σεισμούς, φωτιές, πλημμύρες.

Επιπλέον, όσον αφορά τον σχεδιασμό υπάρχει η αυτοματοποίηση του μουσειακού χώρου στα λεγόμενα «έξυπνα κτήρια». Η αυτοματοποίηση αυτή σημαίνει, ότι με το ηλεκτρονικό εξοπλισμό στο κτήριο του μουσείου έχει εξασφαλιστεί η τηλεπικοινωνία του, ο αυτόματος φωτισμός του, ο έλεγχος της θερμοκρασίας και της υγρασίας, και η λειτουργία των διαφόρων συστημάτων.

Ακόμη, στις αποθήκες θα πρέπει να εφαρμόζονται διάφορα συστήματα ταξινόμησης, είτε κατά μέγεθος, είτε αναλόγως με την λειτουργία τους, είτε με βάση ένα μεικτό σύστημα.

ΦΩΤΙΣΜΟΣ

Γενικώς, το φώς είτε του ορατού φάσματος είτε του μη ορατού, είναι βλαπτικό για τα πλείστα των μουσειακών αντικειμένων. Η ένταση και το επίπεδο φωτισμού, καθώς και η ποιότητα του, αποτελεί αντικείμενο συστηματικής έρευνας στα μουσεία.

Το μήκος κύματος του φωτός, η υπεριώδης μικρού μήκους ή η υπέρυθρη μεγάλου κύματος ακτινοβολία, επίσης παίζουν καθοριστικό ρόλο και πρέπει να ελέγχονται στις προδιαγραφές των διαφόρων φωτιστικών. Το υπεριώδες τμήμα φάσματος είναι καταστροφικό για πολλά υλικά, το οποίο υπάρχει στο φως του ήλιου και εκλύεται από άλλες πηγές.

Τα απαιτούμενα επίπεδα φωτός κυμαίνονται από 50 lux, για ιδιαιτέρως ευαίσθητα μουσειακά αντικείμενα, που κυρίως είναι οργανικής σύνθεσης, δηλαδή χαρτιά, υφάσματα και φθάνει τα 150 – 200 lux, για λιγότερο ευαίσθητα όπως ελαιογραφίες.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η ασφάλεια και η προστασία των φυλασσόμενων μουσειακών αντικειμένων αποτελεί βασική και διαρκή μέριμνα κάθε σωστής αποθηκευτικής πολιτικής. Και τούτο, διότι κατά τεκμήριο οι μουσειακές συλλογές συγκροτούνται από έργα μεγάλης οικονομικής αξίας. Σε περίπτωση που μουσειακά αντικείμενα κλαπούν, καταστραφούν ή παραπέσουν η μουσειακή κοινότητα, αλλά και η πολιτιστική κληρονομία γίνονται πτωχότερες διότι τα έργα είναι αναντικατάστατα. Σε όλους ανεξαιρέτως τους χώρους ενός μουσείου ή μουσειακού χώρου πρέπει να εγκαθίστανται συστήματα ασφαλείας.

Τέτοιου είδους συστήματα έχουν αναπτυχθεί σε διάφορους τύπους από παγίδες ανοιγμάτων και εσωτερικά ραντάρ μέχρι ακτίνες παραβίασης και κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης. Τα συστήματα αυτά είναι ευαίσθητα σε κινήσεις, ήχους, θερμοκρασίες ή άλλες ενδεικτικές παραβιάσεων μεταβολές και είναι συνδεδεμένα, αφενός με τον εσωτερικό κεντρικό έλεγχο, τα λεγόμενα control του μουσείου, και αφετέρου με τον εξωτερικό έλεγχο της υπεύθυνης εταιρείας, άλλα και με το οικείο Αστυνομικό Τμήμα ή και Πυροσβεστικό Τμήμα της περιοχής στην οποία βρίσκεται το μουσείο ή ο μουσειακός χώρος.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Σε σχέση με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, θα ήθελα να κάνω τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες θα συμβάλλουν ούτως ώστε το κάστρο της Βόνιτσας να καταστεί ευκολότερα προσβάσιμο για τους επισκέπτες και τους λάτρεις των μουσειολογικών εκθεμάτων και χώρων.

1. Όσον αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες, θα πρέπει να υπάρχουν θέσεις στάθμευσης, αποβίβασης και επιβίβασης. Επίσης στην είσοδο να υπάρχουν ράμπες για τα αμαξίδια καθώς και η απαραίτητη σήμανση. Επιπλέον, να εκπαιδεύεται το προσωπικό του μουσείου σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

2. Η διαφημιστική προβολή του κάστρου και των υπηρεσιών που διαθέτει, ώστε να γνωρίζει το κοινό που θέλει να επισκεφθεί το συγκεκριμένο αρχαιολογικό χώρο, ποια είναι η ιστορία του και σημασία του σήμερα και να αποτελεί έναν από τους σταθμούς ξενάγησης μιας ευρύτερης προβολής των ιστορικών μνημείων του νομού και της Δυτικής Ελλάδας.

3. Να οριστεί συγκεκριμένη διαδρομή ξενάγησης στο χώρο του κάστρου, παρουσία ξεναγού, με την οποία ο επισκέπτης θα ενημερώνεται πλήρως.

4. Δημιουργία εκθεσιακού χώρου για την προβολή και διατήρηση των κειμηλίων, τα οποία βρίσκονται στο εσωτερικό του κάστρου με ταυτόχρονη παρουσία μουσειολόγου/αρχιτέκτονα για τη συντήρηση του περιεχόμενου της συλλογής που θα εκτεθεί. Οι δυο αυτές ειδικότητες θα πρέπει να συνεργάζονται στενά με τον επιμελητή του μουσείου, που είναι γνώστης του αντικείμενου, σε όλα τα στάδια του μουσειογραφικού έργου.

ΑΝΑΓΚΗ ΝΕΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Το ενδιαφέρον για τα έργα της ελληνικής τέχνης, αλλά και για τα λείψανα των αρχαίων μνημείων, παραμένει αμείωτο ως σήμερα, ενώ ταυτόχρονα η γνώση όλων των εκδηλώσεων του αρχαίου βίου έχει γίνει στα χρόνια μας αντικείμενο συστηματικής και πολυσύνθετης έρευνας.

Έλληνες και ξένοι επιστήμονες, αναζητούν με τις έρευνες και τις ανασκαφές τους στην Ελλάδα να αποκαλύψουν νέα, άγνωστα ως τώρα, μνημεία, αλλά και να μελετήσουν όσα είναι από παλιά γνωστά, για να συμπληρώσουν και να ολοκληρώσουν την εικόνα του αρχαίου κόσμου.

Ωστόσο, παρά την πρόοδο των αρχαιολογικών ερευνών, τα προβλήματα για την διάσωση, τη φύλαξη και την ανάδειξη των μνημείων συνεχίζουν να υπάρχουν και αν απασχολούν σοβαρά όχι μόνο την Ελλάδα, αλλά και όλες τις χώρες με ιστορία αιώνων.

Διότι, οργανωμένες ομάδες με διεθνή δεν διστάζουν να εμπορεύονται τους αμύθητους θησαυρούς, παρά τις αυστηρότατες απαγορευτικές διατάξεις. Πολύ συχνά φτάνουν στα ευρωπαϊκά μουσεία και στα μουσεία της Αμερικής, έργα μοναδικά της αρχαίας ελληνικής αλλά και της αιγυπτιακής και ρωμαϊκής τέχνης, που έχουν διαφύγει λαθραία από τις χώρες που τα φύλαγαν για χρόνια θαμμένα στην γη τους

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας, τα όσα προαναφέραμε θα μπορούσαμε να πούμε ότι όπως ο κάθε τόπος έχει ένα συγκεκριμένο σημείο αναφοράς, έτσι και η Βόνιτσα διαθέτει αυτόν τον λίθινο γίγαντα να κοσμεί την πόλη και την περιοχή γενικότερα. Όπως είδαμε η ιστορία που κουβαλά στις πλάτες του είναι μακραίωνη και βαριά, γι' αυτό και οι φορείς θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι απέναντί του με τη συντήρηση και τη φροντίδα να αποτελεί πρωταρχικό μέλημά τους.

Η αλήθεια είναι πως για την υλοποίηση της παρούσας εργασίας δυσκολεύτικά αρκετά, διότι η διαθέσιμη βιβλιογραφία ήταν ελάχιστη και ίσως και αυτό να υποδηλώνει ότι οι αρμόδιοι δεν έχουν δείξει την απαιτούμενη προεργασία και ενδιαφέρον. Παρ' όλα αυτά έμαθα πολλά πράγματα που δεν γνώριζα και σίγουρα η ενασχόληση με αυτό το θέμα με βοήθησε να καταλάβω γενικότερα την ιστορία του τόπου κατά τον μεσαίωνα και την Ενετοκρατία μέχρι την Οθωμανοκρατία και έπειτα.

Η μουσειολογική αξιολόγηση ενός χώρου ειδικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος έχει σκοπό την ανάδειξη και προστασία των εμπεριεχομένων υπό πασών εννοιών μνημείων, τα οποία εκ παραλλήλου πρέπει να βρίσκονται σε διαρκή διάλογο με τον περίγυρο τους, άμεσο ή ευρύτερο, τοπικά και χρονικά.

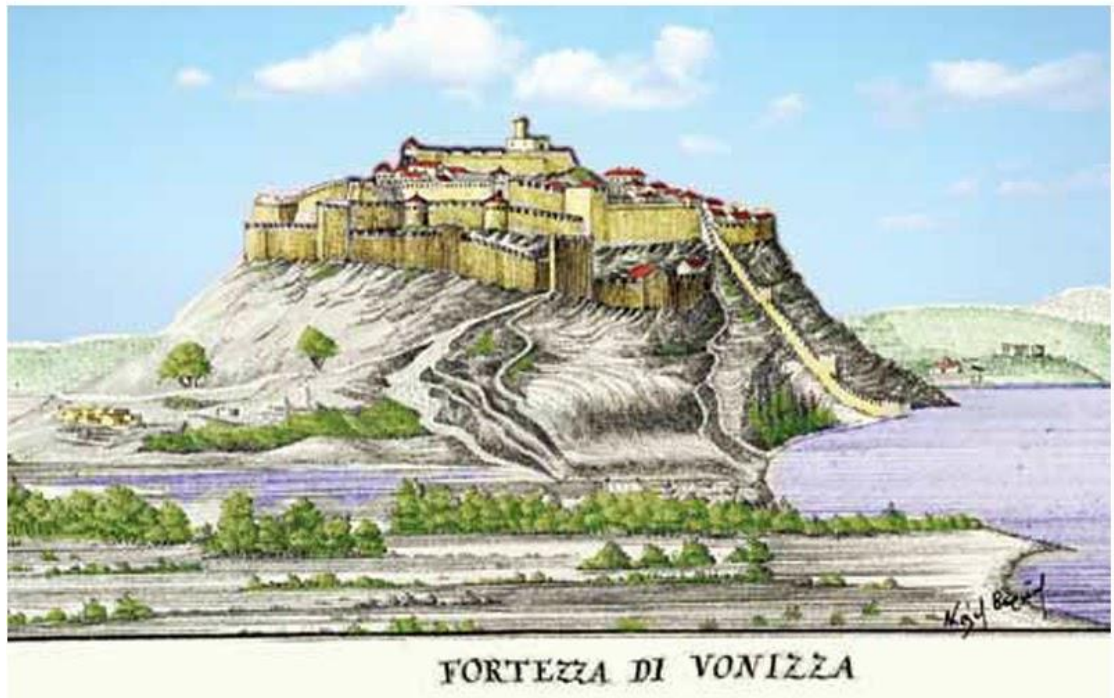
Η εσωστρεφής μουσειολογική διευθέτηση των χωρών αυτών αποτελεί μια πρόσφορη επιλογή, καθόσον διευκολύνει την ανάπτυξη της διαλλακτικής σχέσης ανάμεσα στο μνημείο και το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον του.

Τοπικά λοιπόν, οποιαδήποτε προτεινόμενη διευθέτηση οφείλει να προσανατολίζεται στην οπτική σύνδεση του μνημείου με τον εξωτερικό του περίγυρο, δια της δημιουργίας ελευθέρου πεδίου θέασης.

Μέσα σε όλα αυτά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Ντίνο Στυλιανό που έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον απέναντί μου όταν ζήτησα τη βοήθειά του για το παρόν θέμα και μπορώ να πω πως χωρίς αυτόν δεν θα μπορούσα να βρω πληροφορίες για την υλοποίηση της πτυχιακής μου. Εύχομαι και εγώ με τη σειρά μου στον ίδιο ότι καλύτερο, να είναι πάντα υγιείς και ευτυχισμένος και να συνεχίσει δυναμικά το έργο που έχει αρχίσει για το κάστρο της Βόνιτσας

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Το κάστρο της Βόνιτσας υπό Ενετική κυριαρχία

πηγή: Ντίνος Στυλλιανός

2. Οικόσημο της οικογένειας των Τόκκων

πηγή: Ντίνος Στυλλιανός

3. Οικόσημα της οικογένειας των Ορσίνι

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

4. Οικόσημα των Ιπποτών της Μάλτας

Pro Fide, Pro Utilitate Hominum
ANNO DOMINI MLXXXVII

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

5. Οικόσημα του κόμη de Brienne

πηγή: Ντίνος Στυλλιανός

6. Ο Ahmet Pasas

πηγή: Ντίνος Στυλλιανός

7. Ο Φραγκίσκο Μοροζίνι

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

8. Ο Ελβιγιά Τσελεμπής

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

9. Η Ενετοκρατία στα Επτάνησα

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

10. Το σύμβολο της Ενετικής κυριαρχίας

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

13. 6 Οκτωβρίου 1684, Κατοχή κάστρου από Τούρκους και πολιορκία από τους Ενετούς (Φραγκίσκο Μοροζίνι), άποψη από Δυτικά

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

14. 6 Οκτωβρίου 1684, κατοχή κάστρου από Τούρκους και πολιορκία από τους Ενετούς, άποψη από τα ανατολικά

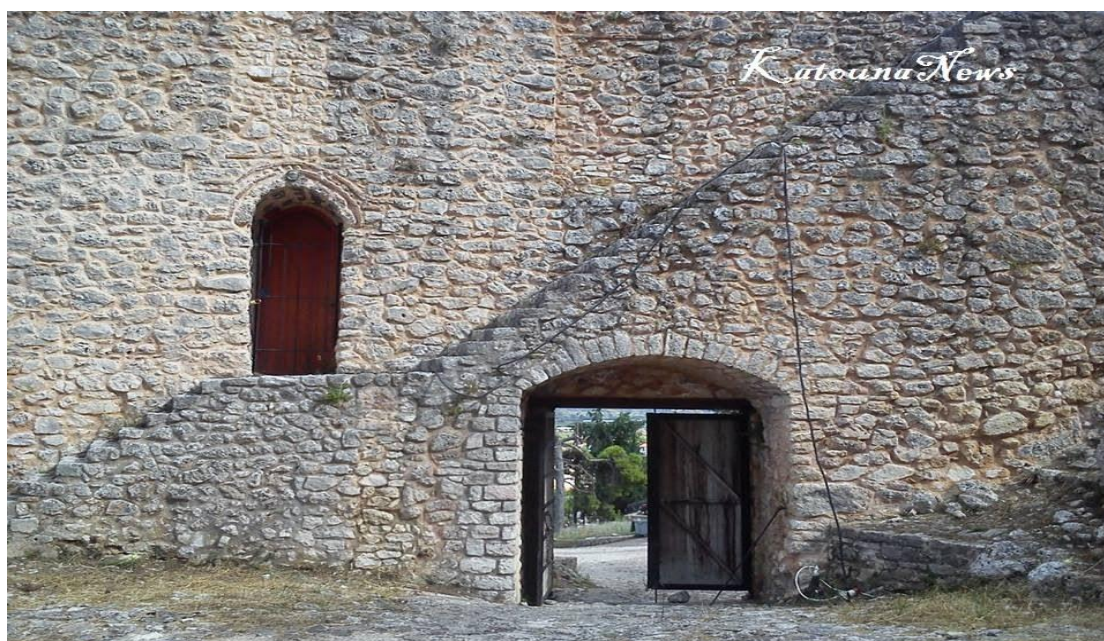
πηγή: Ντίνος Στυλιανός

15. Η Ανατολική πύλη του Κάστρου

πηγή: Ντίνος Στυλλιανός

16. Η Δυτική πύλη του Κάστρου

πηγή: Ντίνος Στυλλιανός

17. Η Καθολική εκκλησία του Lecinto

πηγή: Ντίνος Στυλιανός

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγγελική Κόκκου, «Η ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ», Εκδόσεις Κάπον, Β' Έκδοση, Αθήνα, 2009.
2. Γεώργιος Σ. Μπαρμπαρούσης - Ευάγγελος Δ. Κουτίβης, *Πόλεις και Χωριά του Δήμου Ακτίου-Βόνιτσας*, Κέντρο Κοινωνικής Μέριμνας και Ανάπτυξης Δήμου Ακτίου-Βόνιτσας, Αθήνα 2012.
3. Τέση Σαλή, Μουσειολογία Ι, «Βασικές Αρχές Έκθεσης Μουσειακών Συλλογών», Αθήνα, 2006.
4. Τέση Σαλή, Μουσειολογία ΙΙ, «Βασικές Αρχές Έκθεσης Μουσειακών Συλλογών», Αθήνα, 2006.
5. Ντίνος Στυλιανός του Ιωάννη Αναλυτής Συστημάτων, *Το Κάστρο των 18 Εθνοτήτων ΚΑΣΤΡΟ ΒΟΝΙΤΣΑΣ “Ο λίθινος γίγαντας”*, “ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑ ΑΚΑΡΝΩΝ” Σύλλογος Έρευνας-Πολιτισμού και Περιβάλλοντος.